

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско научно-методическо и педагогическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**ХИМИЯ
ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-педагогическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

Философия

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**Чуждозиково
обучение**

Научно-методическо списание
• Година XXXV, 2012 • Класик 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

3

19 – 25 ЯНУАРИ 2017 Г.

Как да научим по-бързо немски

Откъс от „Дигитални медии и работа с художествени текстове в обучението по немски език като чужд“

Елена Савова

Нов български университет

Въведение

Чуждоезиковото обучение по традиция включва и учебна работа с текстове от художествената литература. Днес то е немислимо и без използване на съвременни електронни технологии и средства за комуникация. Приема се, че съчетаването на споменатите традиционни похвати и иновативни учебни средства води до обогатяване на репертоара от учебни дейности, а следователно и до преживяванията и опита на учащите, и с това допринася за ефективно и интегрирано развиване на тяхната езикова, социокултурна, междукултурна, естетическа и медийна компетентност (Neidlinger & Pasewalck, 2011: 52; Drumm & Mehler, 2015: 51).

Значение на съвременните информационни медии и технологии за чуждоезиковото обучение и работата с художествени текстове

Медиите и технологиите, без които са немислими съвременното обучение и общуване, са различните видове компютърни устройства (компютър, лаптоп, таблет, мобилен телефон), носители (DVD, CD, MP3), софтуер (програми, приложения) и интернет. Тяхното използване съответства на съвременния вид комуникация и на възприетия от съвремен-

Заглавието е на редакцията

www.foreignlanguages.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Димитър Веселинов
E-mail: d_vesselinov@yahoo.fr

Редактор

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: foreignlanguages@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Чуждоезиково обучение“, кн. 6/2016:

ПРИЛОЖНА ЛИНГВИСТИКА

Терминологическа опозиция *турски* – *тюркски* в българском и французском языке / *Димитър Веселинов, Милена Йорданова*

МЕТОДИКА

Съдържателни аспекти на образователните програми по класически езици и класическа древност на Балканите (Сърбия и Румъния) / *Борис Вунчев, Мире-*

на Славова, Йоана Сиракова,
Люба Радулова

Дигитални медии и работа
с художествени текстове в
обучението по немски език
като чужд / Елена Савова
ЕЗИК И КУЛТУРА

Френското излъчване на ре-
зиденция Евксиноград / Цве-
та Тодорова

Ролята на преводача като
културен медиатор: предава-
не на думи от хинди на бъл-
гарски език / Елена Георгиева

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКА АРХЕОЛОГИЯ

Диалог на културите / Анна
Ангелова

ХРОНИКА

Богатство на многообрази-
ето / Николай Кънчев

„Европа и нейните граници
в социалните и хуманитар-
ните науки“ – впечатляващо
международно научно съби-
тие / Николина Цветкова

Светът като слово / Магда-
лена Костова-Панайотова,
Любка Ненова

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Нов прочит на историята
на новобългарския книжовен
език / Мария Мицкова

Wie das land, so das
sprichwort, или За един нов
тематичен речник в помощ
на обучението по немски като
чужд език / Весела Белчева,
Свилен Станчев

Нещата отвътре / Анелия
Бръмбарова

ГОДИШНО СЪДЪРЖАНИЕ

ните учещи начин на общуване и взаимодействие със света (Boysheva & Kirova, 2012: 80). В условията на спадане на интереса към четенето, недостатъчни навици за четене или културна и времева дистанция, те са в състояние донякъде да заместят или допълнят хартиените носители на информация. Без да бъдат алтернатива на традиционните медии и методи на работа, те разкриват потенциално нови възможности за учебна работа с художествена литература (Boysheva & Kirova, 2012: 81).

От особено значение за практиката на чуждоезиковото обучение, в това число и на обучението чрез литературни текстове, са въпросите дали и как новите материални условия, развиващи се в съвременната медийна среда, влияят по качествено различен начин върху:

– разбирането на чуждоезичните художествени текстове;

– процесите на усвояване на декларативни знания и процедурни умения;

– начина на управление на тези процеси с помощта на нови учебни средства.

Отговорите на тези въпроси изискват мащабни експериментални проучвания. В настоящата статия предлагаме свързана с тези въпроси информация и разсъждения, основани на практически опит и теоретична литература. Различни аспекти от изложението могат да бъдат полезни за профилираното или за непрофилираното обучение по немски език като чужд, в които според нивото и целите на обучение се използват различни видове работа с текст – четене с разбиране, работа с нови думи и изрази, свързване на текста със страноведска информация, анализ на съдържанието и формата, интерпретация в съответния литературно- и културноисторически контекст, творческо писане.

Свойства на дигиталните медии, полезни за обучението

Специалистите разграничават използването на дигиталните медии онлайн (с присъствие в мрежата) и офлайн (извън мрежата), но много често тези две форми дават сходни възможности и са взаимно зависими. Тяхната полезност за обучението е показана от Найдлингер и Пазевалк (2011: 48 ff.) чрез следните свойства.

– Наличност и достъпност. Във виртуалната мрежа е налично изобилие от безплатно достъпни художествени текстове, информационни ресурси, литературни портали, учебнометодически материали, учебни платформи и социални мрежи за учещите. Известни примери за това са сайтовете www.gutenberg.spiegel.de, www.litrix.de, www.digitale-bibliothek.de, www.literaturkritik.de, както и популярният видеопортал youtube.com, който предлага кли-

пове с текстове, представени на фона на музика и картини, сценични и филмови версии на творби, анализи, документални и учебни материали. Предимствата на тези ресурси са автентичността на голяма част от тях, тяхната достъпност, независима от времето и пространството, както и разнообразието им, което дава възможности за избор от страна на потребителите според конкретни интереси и цели. Недостатъци са невинаги надеждното им качество и съдържание и отсъствието на тяхната систематизация за дидактически цели. Обзори на полезните за обучението материали и препоръки за прилагането им могат да бъдат открити при Бойчева и Кирова (Boysheva & Kirova, 2012: 86-88), Найдлингер-Пазевалк (Neidlinger & Pasewalck, 2011: 48 and next) и Еселборн (Esselborn, 2010: 270 and next).

– **Хипертекстуалност, хипермедиалност и мултимедиалност.** Пог „хипертекстуалност“ се разбира нелинейната организация на (вербални и невербални) единици от информация с помощта на йерархични и мрежови връзки, които са сигнализираны в повърхнинната структура на отделните текстови откъси, или изображения чрез препратки (линкове) (Ohm, 2010: 120 – 121). Тяхното използване води реципиента (учещия) до индивидуално, съобразено с неговите потребности, реконструирани на информационни, смислови и комуникативни цялости. „Хипермедията е мултимедиалното разширение чрез изображения, звук, анимация или видеосцени. Все по-често литературните текстове в интернет могат не само да бъдат четени, но и да бъдат слушани, а освен това и допълнени с картинни изображения и видеоматериали. Така текстът придобива не само лице или глас; текстовете могат да бъдат обогатявани визуално и звуково, към тях могат да бъдат прибавяни картинни или акустични препратки“ (Neidlinger & Pasewalck, 2011: 48). Цитираните автори посочват, че все още недостатъчно изяснен остава въпросът дали този нов начин на поднасяне на информация води до нов начин на нейното преработване, т.е. дали се развива „ново, нелинейно и мултимедиално четене“. На този въпрос следва да се посветят специални изследвания в рамките на отделна научна област (Neidlinger & Pasewalck, 2012: 48). Бойчева и Кирова характеризират преработването на хипертекста като „четене на част от текста на дадена интернет-страница, избиране или произволно следване на линковете в него, четене на коментари, интертекстуални препратки, гледане на филмирани откъси, слушане на музика, песни...“, а също като еkleктично четене, което съответства на еkleктичността на нашите знания и възприемане на света (Boysheva & Kirova, 2012: 82). Според авторките подобно мултимедиално преработване на информацията съответства на естетическите свойства на много модерни текстове (симултанност, нелинейност на изображението) и насърчава възприемането по съответен начин на създадените в художествената литература фикционални светове. В учебния процес това дава възможност не само за четене, но и за активна работа с носителите на информация, както и за комуникация и интеракция с другите учещи върху прочетеното (Boysheva & Kirova, 2012: 81 – 82).

– **Интерактивност.** Това свойство на дигиталните медии и технологии се споменава в прегледаната литература, без да се обсъжда теоретично (Neidlinger & Pasewalck, 2011: 47 – 52). Интерактивността е свързана с взаимодействие между човек и електронна система, с „възможности за навигация, хипернавигация (чрез хипервръзки), търсене на информация (свободно или направлявано) и онлайн помощ“ (Rezeau, цит. по Шипчанов, 2012: 116). Наред с тази „навигационна интерактивност“ за обучението е интересна и т.нар. „функционална интерактивност“. Тя позволява „потребителите да взаимодействат с други потребители, както и да получават новини“, като се използват „най-вече дискуссионни форуми, блог и електронна поща“ (Marinov, 2009). Съществено участие в тези процеси имат учещите, чиито действия и решения влияят върху информацията, предоставена им от системата, а следователно и върху хода и резултатите на учебния и комуникативния процес. Според нас именно в свойството „интерактивност“ би следвало да се търсят възможности за нововъведения, които биха обогатили процеса на общуване с художествени текстове на изучавания език и репертоара от дейности за развиване на продуктивните умения на учещите.

Представените модели и учебни материали за работа с художествена литература в обучението по немски език като чужд в различна степен използват – едновременно или поотделно – посочените свойства. В прегледаните публикации се среща мнението, че за момента тяхното количество и качество все още не отговарят на съществуващите потребности (Neidlinger & Pasewalck, 2011: 48).

Инструменти, програми и материали, използвани в обучението

Найдлингер и Пазевалк класифицират учебните материали според „трите форми на интернет-гугакмуката“ (Neidlinger & Pasewalck, 2011: 49).

– **Управлявани програми за обучение.** Това са програми, управлявани от тюттори. Според цитираните автори по отношение на работата с художествени текстове такива програми за момента са рядкост. Съществуващите разработки не предлагали нещо повече от традиционните – често критикувани – упражнения за четене с разбиране на съдържанието.

– **Авторски програми,** като *Hot potatoes, Authorware, Captivate, eXeLearning*. Според Найдлингер и Пазевалк създадените с тяхна помощ материали за работа с художествени текстове възпроизвеждат недостатъците на изготвени с тези програми учебни материали в други дисциплини, но дават възможности и за креативно и продуктивно използване (Neidlinger & Pasewalck, 2011: 49).

Такива възможности нарастват с навлизането на по-новите приложения, програми и инструменти, като базираните на Web 2.0. *Learning Apps, Wordle, Go Animate* и др. Те позволяват творческа и гейносно ориентирана работа, в която учениците да „хванат в ръка текста“ (Kast, 1994: 10), да експериментират с неговото съдържание и форма, да създават свои продукти и по този начин да общуват активно и пълноценно с оригиналната творба. Интернет-страницата на базата от данни за дигитално обучение DIGU представя 158 вида задачи, основани на използването на подобни приложения и инструменти. С тяхна помощ преподавателят може да разработва задачи и да организира учебни дейности, като съставяне на кръстословица, на „облак от думи“, на портфолио, комикс, фотогалерия, история в снимки и дори на анимационен филм по прочетеня художествен текст.

Найдлингер и Пазевалк (2011: 49) се въздържат от представяне на възможностите за използване на инструментите, базирани на Web 2.0. Поради нарастващата му популярност ще се спрем накратко на „облака от думи“ като метод и продукт, който може да бъде изпълнен например с програмата *Wordle* или с *Wortwolken.com*. Счита се, че той може да се използва в обучението по немска литература на роден език, както и при работа с художествени текстове в чуждоезиковото обучение. „Облакът от думи“ (Word Cloud) се състои от ключови думи, които имат различна големина и цвят според тяхната честота (в текста), значимост, функция или семантика. Той може да бъде съставен от преподавателя или от учещите на базата на оригинален текст, на откъс от текст или на самостоятелно изготвен списък от думи и да послужи за опора на следните дейности:

- изказване на предположения за съдържанието на още непрочетен текст;
- съставяне на история преди четенето на текста, на сбит преразказ, есе или анализ след четенето на текста;
- разсъждаване върху функцията на високочестотните (неслужебни) думи;
- откриване на думи в текста, носещи основни настроения и идеи;
- визуализиране на основни теми, идеи и послания;
- маркиране в различни цветове съответно на героите, на темите и местата на действието;
- откриване на думи и понятия в текста, които го свързват с определено литературно направление (например думите „човек“, „душа“, „сърце“ от *Страданията на младия Вертер* от Гьоте, свързани с течението *Бурни устреми*).

Пълния текст четете в сп. „Чуждоезиково обучение“, кн. 6, 2016 г.

Как се заражда Полша или какво знаем за началото в кариерата на Мешко I / *Павел Жмудски*

Кръст и полумесец – из историята на полско-османското съперничество през XVII век / *Дариуш Милевски*

Полските инженери в България / *Болеслав Орловски*

Русифициране на градското пространство. Варшава и провинциалните градове на кралство Полша през XIX и началото на XX в. / *Анджей Шварц*

Ян Карски – герой на полската съпротива / *Анджей Жбиковски*

Жизненият стандарт в Полша от Средновековието до XX век / *Михал Копчински*

ГОДИШНО СЪДЪРЖАНИЕ

численост (след френското) обединение от представители на Голямата емиграция. То е разширявано и укрепвано от наплива на поляци край Босфора по време на Кримската война (1853 – 1856), която подхранва полските надежди за освобождение, а по-късно за разрастването му допринася бежанската вълна след поражението на Януарското въстание (1863 – 1864).

Османците са доброжелателно настроени към поляците като към свои естествени съюзници, тъй като делят с тях сходна съгба – и те като тях са застрашени от Русия (а до известна степен и от Австрия). Полските емигранти са живият пример за потискани от Русия славяни, демаскиращ обличката на радетелка и защитничка на идеята за панславизма, което тогава е от съществено значение за настроенията сред балканските, особено славянските и православните, поданици на султана. Поляците са извънредно полезни в качеството си на образовани и обучени на Запад кадри, въвеждащи модернизационни реформи в периода на танзимата (1839 – 1870), особено след тяхното засилване през 1856 г. Те помагат и в осъвременяването на турската армия, прокарват първите в Османската империя телеграфни линии, заемат множество длъжности в създадената през 1865 г. гържавна администрация за пътищата и мостовете, модернизират транспорта, мунното и горското дело, селското стопанство, изработват първите подробни карти на различни региони.

Част от тези дейности поляците провеждат на територията на България, където попадат – както става ясно от това въведение – донякъде „през загатаната врата“. Там изпълняват двузначна роля. Няма да крием, че осъвременявайки, т.е. засилвайки Османската империя в конфронтацията ѝ с Русия, което правят в името на полския гържавен интерес, действат същевременно във вреда на българите, потискани от Османската империя, и на техните освободителни възжеления.

Поляците си дават сметка за всичко това и изпитват морални угризения, тъй като създалата се ситуация влиза в крайно противоречие с идентичността на бореца за освобождение, което те откровено са признавали и многократно засвидетелствали. Подобна роля са играли и по-рано, умиротворявайки Испания като съюзници на Наполеон, или пък по-късно, участвайки в мексиканската авантюра на император Максимилиан. Вследствие на тази шизофрения нерядко се е стигало до лични трагедии, дори до самоубийствени актове, но това е вече тема за по-различни, фундаментални рефлексии.

Тук се намесва и религиозният аспект, задълбочен от значително по-свежата по онова време историческа памет за полско-турските подвизи на бойното поле. Заемането на високи постове в турската армия изисква приемане на мюсюлманската религия.

Воден от стремежа си да реорганизира и осъвремени турската армия, такава решение през 1849 г. взема генерал Юзеф Бем (1704 – 1850) заедно с още осемнадесет полски офицери – негови сътрудници. Това шокира мнозина съвременни поляци, които оценяват действието като отхвърляне на важен елемент от националната идентичност. Обикновено рационалният в преценките си професор Игнаци Домейко (1802– 1889) в едно от писмата си, запазени в Полската библиотека в Париж, пише тогава, че Бем е причинил по-голяма беда на полския народ, отколкото гържавите, извършили погялбата на Полша (!). С течение на времето обаче инициативата на Бем се приема като политическо решение. Един от първите, които я одобряват, е големият поет Зигмунт Крашински, пишейки в писмо от 29 януари 1851 г.: „Бем е само войник и в момента, в който се зададе война, разпалва духовете в името на полумесеца така, сякаш поставя нов фтиш в новото оръдие“.

Нека обаче да се върнем към полските техници, действащи в България през последната четвърт на века, преди извоюването на независимостта ѝ. Завършилият образованието си във Франция Франчишек Сокулски (1811 – 1896) благодарение на подкрепата на американския консул в Истанбул Джордж Браун, получава правителствена поръчка за изграждането на първата в Османската империя телеграфна линия, свързваща столицата с Шумла (сега Шумен). Този акт има връзка с разразилата се тогава Кримска война. В тази обстановка Сокулски назначава на работа група полски емигранти. Въпросната линия, минаваща през територията на България, е завършена през октомври 1855 г. (от Шумла тя е удължена с крайморски кабел до Крим, където провежда военни операции френско-британски десант).

След това същият този екип в периода 1856 – 1857 г. построява телеграфна линия, свързваща Истанбул през Агрианопол и София с Ниш в Сърбия, а с негово посредничество – и с европейската телеграфна мрежа. По спомени на участника в тази дейност Карол Бжозовски (1821 – 1904) научаваме следното:

В края на 1856 г. Високата порта под ръководството на Франчишек Сокулски ни изпрати за участие в построяването на телеграфната линия от Агрианопол до Ниш и свързването ѝ с линията, която сърбите с помощта на австрийски инженери вече са прокарали до Алекшинец – град, разположен най-близо до турската граница. За да ни улесни в работата и да облекчи товара на задължението да се понасяме с местните власти, Високата порта ни изпрати двама комисари: единия по линия на финансовото министерство, а другия – на министерството на вътрешните работи. Въпросните бейове получаваха по петстотин рубли на месец, но рядко ни съпътстваха в работата; пред губернаторите си даваха вид, че уж много усърдно се занимават с телеграфските дела, а всъщност привидно тласкайки ги напред, се опитваха максимално да ги проточат.

Нашият началник Сокулски – човек деен и съвестен, си скубеше косите от яд, когато час по час му липсваха ту стълбове, ту работници или пък, още по-лошо, някъде по пътя от Константинопол се изгубеше жица или порцеланов изолатор [...] Бедният началник пишеше на комисарите, изпращаше куриери, галопираше десетки километри и когато успяваше да отстрани една пречка, веднага изникваше друга.

Аз прокарявах линията, прорязвах горите. При тогавашното състояние на пътищата, криволичещи и тесни, не беше възможно да се върви по посока на линията, трябваше или пътищата да се изправят, или да се търсят други, по-удобни и по-кратки пътища, често покорявани със секирата. Мое задължение беше да копая дупките и да означавам мястото на стълбовете; след мен вторият отряд завинтваше към стълбовете порцелановите изолатори и развиваше жиците; трети ги закачваше и регулираше. Освен това щом, работейки, стигнеш до града, където трябваше да се намира телеграфната станция, четири или пет дни след мене жиците влизаха в администрацията, която веднага можеше да заработи.

В средата на август 1857 г., загорял като бедуин, плувнал в пот и прах, забих стълба пред портата на София [...].

Бжозовски – агроном и лесотехник по образование, от 1865 г. е ръководител на горска мисия на български терен. Обикаля Стара планина и Родопите, за да се запознае с теренните условия и състоянието на горите. Изработва и карти на тези региони. Резултат от пътуванията му с проучвателна цел е проектът за стопанисване на българските гори, който полякът представя на турските власти и който е приет в Истанбул, но за съжаление, остава нереализиран. Бжозовски е наречан инспектор на гържавните гори и началник на лесничейската служба в крайдунавския вилает. През 1868 г. той е изпратен на същата длъжност в Багдад.

Когато през 1865 г. се създава османската гържавна администрация за пътущата и мостовете, в столицата на крайдунавския вилает Русчук (сега Русе) длъжността главен инженер на вилаета е заемана последователно от трима поляци.

Първият от тях е майор Юзеф Йежмановски – ветеран от Ноемврийското въстание през 1831 г., известен в Турция под името Юсуф бей. Той назначава на работа много свои сънародници, в т.ч. – с посредничеството на Сокулски – и Карол Калита (1830 – 1919), един от нашумелите герои от Януарското въстание, когото приема на работа през 1865 г. Именно от дневниците на този емигрант научаваме множество подробности за т.нар. русчушка инженерна бригада, почти изцяло съставена от поляци. Знаем напр., че през зимата целият персонал се оттегля в Русчук, за да разработи проекти за пътища и мостове за следващия строителен сезон. Преди да се пристъпи към изпълнението им, кондукторите теглят жребий, който да определи предстоящите задачи. Бригадата се е радвала на заслужена слава – благодарение на нея на територията на онзи пограничен вилает се създава мрежа от удобни утъпкани пътища с важно стратегическо значение. Тази дейност е подкрепяна и ценена от властите, и най-вече от местния губернатор Мидхат паша – големия приятел на поляците.

Измежду четиримата подчинени на Йежмановски окръжни инженери трима са поляци: Антони Гуркевич, Витолд Милович и Зигмунт Минейко (1840 – 1925). Кондуктори в първа класа са „потурченият“ Искендер бей (Юзеф Лениецки), Карол Калита, Емерик Тхужевски (ветеран от Унгарското въстание, който приема името Ибрахим) и Гавронски. От шестимата кондуктори във втора класа четирима са поляци: Изидор Равски (1816 – до 1880; Сигор), Юзеф Калита (Юсуф) – първи братовчед на Карол, Маркевич и Немира. Калита споменава още за кондуктора Домански.

В спомените на Калита откриваме допълнителна информация за извършваните от бригадата дейности. През лятото на 1865 г. той се запознава с начина на провеждането им под ръководството на Лениецки в района на Търново. Инструктиран е и как да използва като работна ръка местното население. По-късно работи до края на октомври при строежа на път в околностите на Плевна (сега Плевен). През следващите години Калита ръководи строителните работи в Шумла, строи пътищата Етрополе – Луковица (сега Луковит) и Оряхово – Търново – Дряново, освен това подновява моста на река Янтра в Търново. По същото време Лениецки изгражда моста на река Вит близо до Плевна.

През 1867 г., след смъртта на Йежмановски, главен инженер на вилаета става Загуровски, за когото всъщност не знаем нищо. През септември същата година Калита е изпратен в Габрово, където му е поверена важната задача да осигури безопасното преминаване на султана през Шипченския проход. Там ръководи дейността на три хиляди работници, събрани от околността. Само за две седмици е приспособен път, годен за движението на превозни средства. По същото време Тхужевски става окръжен инженер на пътища и мостове в местността Ловеч. По-късно Калита работи в Дряново, а после в Силистра в Добруджанския край.

През 1868 г. умира Загуровски и за главен инженер в Русчук е определен Алоизи Пшежджецки (1814 – 1897), който през 1861 г. е ръководител на обществен обект в Истанбул – тогава той, заедно със Сокулски и друг, по-малко известен поляк, Махницки, провежда регулация на улиците и ги снабдява с табелки, указващи названията им. В Русчук той продължава традицията на Йежмановски, занимавайки се главно със строеж на пътища. През 1871 г., след смъртта на благоприятно на-

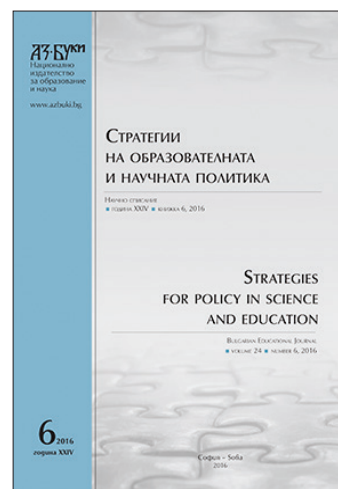
Избрано

строения към полския въпрос и враждебно – към Русия, везир Али паша, настъпва проруски завой в политиката на Турция – по специално поръчение на посланика Игнатиев е ликвидирана, под благовидния претекст за реализиране на бюджетни икономии, превъзходно функциониращата бригада в Русчук.

Калита се сприятелява с местния турски големец Али паша – началник на търновския санџак. Среца се с него случайно, ръководейки там строителните работи. Когато пашата се издига до поста валия във Филипопол, през 1869 г. изтегля при себе си Калита на поста (освободен наскоро от Сокулски) окръжен инженер. Сокулски се оттегля в Агрианопол. Калита разполага с шестима подчинени кондуктори на пътищата и мостовете. Всички са поляци: от предишната емиграционна вълна: Еварист Лохман и Алберт Ахметович, както и ветераните от Януарското въстание: Макварт, Домбровски и Деверна. Главната заслуга на Калита на тази длъжност е мостът с дължина 250 м върху бетонни подпори през река Гиобсу, вероятно приток на Тунджа. През 1871 г., когато здравето му се влошава, той моли за оставка и заминава за Галиция.

Пълния текст четете в сп. „История“, кн. 6, 2016 г.

Учителите и етнопсихологията

www.strategies.azbuki.bg

Откъс от „*Personal Reflection of the Teacher of Ethno-psychology (Social-reflexive Anthropology Issue)*“

Irina Koleva

University of Sofia

Context

Bulgaria is a multiethnic and multicultural society, which situates the country in equilateral position regarding the development and dissemination of ethno-pedagogic and ethno-psychologic models of intercultural education within the framework of the European community.

The reasons for focusing on the university lecturer's right (and of all other stakeholders in the process of education) for basic intercultural level are not only of demographic origins. There is a need for refining all measures for development of the educational subject, namely: ethnic, socio-cultural, ecologic, age-related, legal and language-related, etc.

Bulgarian educational system offers reliable pedagogic technologies for student's development in multi-cultural and multi-ethnic environment. They correspond to the European educational requirements of countries with established traditions in the field, as well as to the EC strategy for Lifelong Learning, the National Strategy for Lifelong Learning (2016 – 2020), the National Strategy for Social Inclusion of Ethnic Communities and Groups at Risk (2012 – 2010) of the National Council for Collaboration on Ethnic and Integration Issues (NCCEII) regarding policies and practices for teaching socio-cultural diversity, the National Strategy of the Ministry of Education for educational integration of children and students of ethnic minorities (2016), in addition to other compulsory and advisory documents.

Заглавието е на редакцията

Главен редактор

Проф. д-р Ирина Колева
E-mail: kolevaira@gmail.com

Редактори

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Д-р Албена Симова
0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: strategies@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Стратегии
на образователната
и научната политика“,
кн. 6 / 2016:**

**ОЦЕНЯВАНЕ
В УЧИЛИЩНОТО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Резултати от участието на България в Международното изследване на уменията по математика и природни науки на учениците от IV клас (TIMSS 2015) / *Марина Мавродиева*

**ИНТЕРКУЛТУРНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Personal Reflection of the
Teacher of Ethno-Psychology /
Irina Koleva

**НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
И ПАРАДИГМИ**

Готовността за професионален труд – отговорност на личността и университета /
Чавдар Милков

Социокултурни предпоставки за модернизирани на съвременното училище /
Пламен Иванов

**РЕФЛЕКСИЯ
И ОБУЧЕНИЕ**

Ролята на педагога за формиране на рефлексия при учениците (От рефлексията на педагога към рефлексия у учениците) / *Стоил Мавродиев, Любомира Димитрова*

Формиране на рефлексивни умения чрез обучението по психология при подготовката на бъдещи учители /
Маргарита Атанасова

Възможности за формиране на ключови компетентности с помощта на рефлексивни дейности – примери от учебната практика / *Петинка Галчева, Антоанета Хинева*

Рефлексията в обучението по „Информационни технологии“ / *Елена Тодорова, Стелиана Чиликова*

Reflection as a Construct of the Emotional Competence of the Special Pedagogue / *Zoi Diamantopoulou Theodoros*

ГОДИШНО СЪДЪРЖАНИЕ

The role of higher education is:

– to upgrade knowledge, skills and relations regarding professional and personal competencies of the student of ethnology and teacher of civic education, and of the subjects of the historic and philosophic cycles in the case of the school education system;

– to ensure the required workforce qualification for the national (and global) economy by producing competitive professionals, including educators;

– to support the process of lifelong qualification of the workforce on the market;

– to support the development of science and to integrate scientific achievements in the educational and research process, as a result of increased coefficients of the professional fields for the specialties with high quality indicators, as well as additional funding of priority fields and protected specialties – increased quality of education through regulation of the specialties. (2016). All specialties under code “Pedagogy of education in ... (history, philosophy)” – i.e. all specialties giving pedagogic qualification - are prioritized, as well as the specialty ethnology with teaching qualification.

The system for ensuring quality of education and of the academic staff includes:

– internal systems of evaluation;

– researching students’ feedback at least once per academic year;

– institutional and programme accreditation of the higher educational institution and of the specialty, which is performed by the National Evaluation and Accreditation Agency (NEAA), Council of Ministers;

– National Qualification Framework (NQF), passed with Decree of the Council of Ministers 96/2.02.2012.

Passing the National Qualification Framework is step 4 of its enforcement. The following are undergoing or under development:

– step 5 – nationwide consultations;

– step 6 – legislation change;

– step 7 – distribution of the responsibilities among the educational institutions, quality monitoring agencies, etc.;

– step 8 – updating the educational programmes to correspond to the National Qualification Framework;

– step 9 – including the qualifications in the National Qualification Framework

– step 10 – self-certification of the National Qualification Framework towards compatibility with the European Qualification Framework, according to the requirements of the European Higher Education.

The external pedagogic conditions require also restructuring the curricula: integrating of fundamental (core), special, generic and specialized scientific disciplines in the following ratio depending on the educational degree:

50/30/20 – for Bachelor's Degree,
20/30/50 – for Master's Degree,
10/20/70 – for Doctoral Degree.

Higher education curriculum must also correspond to the key competences demanded by the workforce market, through increasing the research towards integral and global studies.

It is also imperative to establish relations with the economy and workforce market (career orientation during the study, opportunities for professional experience in order to achieve self-guided specialization, accumulating entrepreneurship experience in the field of ethno-cultural diversity in real life professional environment).

The fact that there is a high rate of youth unemployment, at the same time the employers have difficulties finding adequately qualified employees, shows the discrepancy between the training received in the universities and the requirements of the workforce market.

Key goals and priorities of the Bulgarian higher education for the period 2016 – 2020:

1. Increasing the number of the 30 – 34-year-old Bulgarian citizens with completed higher education, who have acquired knowledge, skills and competencies complying with the requirements of the global workforce market.

2. Increasing the higher education efficiency through:

– High quality academic and practical vocational training of students prior to their introduction to the workforce market (adequacy and quality of the programmes, of the teaching methodology based on the reflexive approach, of the internships, with regards to the requirements of the global workforce market and in support of the development of the national economy);

– Developing of a system of bonding the state funding of a higher educational institution to the results of the educational process (the higher educational “product”); focus on the process of teaching in the context of subject-subject approach; use of interactive technologies by the teacher as forms of pedagogical interaction; applying didactic methods encouraging student's reflexive thinking, as well as triggering all aspects of reflection: communicative, cooperative, intellectual and personal;

– Development of the lifelong learning system;

– Improving the relations within the system higher education – science – business at national and global levels (including active development of science in the universities, doctoral and postdoctoral programmes with practical/applied orientation).

3. Providing the educational resources and equipment needed, including by effective spending the funding under Council of Ministers Decrees № 162 and № 328. The changes of Decree № 162 / 2001 concern also the professional field in higher educational field “Sociology, anthropology and cultural studies”, where the coefficient of the state subsidy per student changes from 1.6 to 1.85.

4. Solving minority educational problems can be initiated by both minorities and majorities. The approaches differ depending on the views regarding social aspects, human rights, multi-culturalism, interculturalism, and nationality.

The social approach views the minority groups, and the Roma population in particular, as marginalized social groups. From this point of view, education is a pre-condition for the success at the workforce market.

When the problem is approached from the human rights point of view, the focus is on equality and equal chances. According to this interpretation, the crucial reason for the failure of education among the minority subjects is discrimination.

The intercultural approach views the problem as a result of inter-ethnic relations and focuses on its cultural and socio-psychological aspects. Applying a strategy for social inclusion of ethnic communities and groups at risk (NCCEII,

2012 – 2020) is regulated by the application and development of pedagogical methodologies, which follow the reflexive approach as psychological one. One of the national plan measures under this approach is: “Improving the quality of education through qualification of the pedagogical specialists/educators for interaction in multi-cultural educational environment and intercultural competence.” Under this measure, the Department of Ethnology realized a scientific educational project under Action: “Providing conditions for qualification development of kindergarten teachers and pedagogical specialists: Teacher training for the formation of knowledge, skills and competencies for working in intercultural environment” – project BG051PO001-3.1.03-0001 “Pedagogical specialists qualification”, Operational Programme Human Resources Development (2012-2014).

The strategic goal of this action is to develop teachers’ personal and professional competences for applying methodologies for working in intercultural educational environment in accordance with the project for intercultural education standard, as well as towards overcoming existing ethnic stereotypes and prejudices (2012).

Proficiency in methodology on:

Operative goals of the project:

1. Recognition and application of interactive technologies of classroom and out-of-class forms of pedagogical interaction in the context of small local and protected schools.
2. Recognition and application of interactive technologies and forms of pedagogical interaction with parents in the context of multi-ethnic environment.
3. Familiarization with compulsory and strategic documents on socio-cultural diversity, intercultural education and educational integration of minorities.
4. Recognition and application of a project of a state educational standard on civic, health, ecological and intercultural education, with focus on intercultural education.

Training range

The total number of trainees – 4500 teachers from small local and protected schools, as well as the other schools throughout the country, who teach, educate and socialize the following groups of students: members of ethnic communities, ethnic groups, migrants’ children, refugees’ children, emigrants’ children. A team of three teachers or other pedagogical specialists from each small local and protected school was trained, and one pedagogical specialist was trained from the other schools, who are to multiply the training after the initial one.

The training was directed to all schools, taking under consideration the specific markers of the region and the town/village, as well as the local teachers and educators in 28 provinces of Bulgaria.

The actions were managed by a team from the Faculty of History, Sofia University, led by the Department of Ethnology¹⁾. The actions included development and piloting of: curriculum and a syllabus, which is an inseparable part of the curriculum. The syllabus includes modules on socio-cultural competence of the teacher and the student, as well as interactive methods for encouraging personal and professional competences to be developed by the teacher as a result of the training. Formally, the syllabus is presented by: annotation, prerequisites, trainee’s competences, training equipment, topics covered in the module, bibliography, electronic resources and didactic materials and tools. In terms of contents, the following were developed and piloted: methodology for realization of the syllabus, methods for conducting the teacher training according to the respective school profiles, didactic materials and tools.

The qualification process is based on an educational packet: curriculum, schedule, trainer’s manual, teacher’s manual, and additional notebooks. The main parameters of the teacher training curriculum and the syllabus are: presented through a concept of methodology concept, priorities, methods of teacher training, methodology of teaching students, didactic materials, feedback on the training, functions of the didactic materials: diagnostic parameters of the teaching contents, level of proficiency of each trainee.

Length of the training – up to 32 hours face-to-face and 32 hours distance consultancy of each trainee on preparing a practice-oriented product. The consultancy was delivered via a distance learning platform of the partner: <http://sido.niod.bg>

Topics for face-to-face training:

- Socio-cultural teacher competence;
- Ethno-pedagogical models of education in multi-cultural environment;
- Ethno-psychological models of education in intercultural environment;
- Pedagogical and specific didactic methodology (with focus on bilingual) forms of interaction with the student in intercultural environment;
- Ethno-pedagogical models of the interaction “family-educational institution”. The training was completed by each trainee presenting a practice-oriented design with focus on interactivity; certification – receiving a certificate of attendance in the cycle of face-to-face training and assessment on the solution of the interactive practical task to apply the training to the particular teaching context, e.g. characteristic for the teacher’s class and school.

The monitoring and evaluation of the training results consisted of: formative monitoring and assessment of the face-to-face training, and distance learning monitoring and assessment, diagnostic tools.

The result covers: changed teacher attitude towards working in intercultural environment, changed parent disposition through multiplication of the training by the teachers – multipliers (training other teachers) of educational integration, implementation of pedagogical and specific didactic methodology for education in multi-ethnic environment, improved final results of the students in cultural educational fields and their realistic self-evaluation during the process of education, decreased number of students dropping out of the educational system, successful re-integration of dropped-out students, and enhanced professional qualification of the teachers.

The national approach treats the minority groups as political subjects and focusses on their degree of autonomy in the educational system rather than the specific educational contents.

At personal level, the role of higher education is to provide conditions for acquiring knowledge, skills and competences, which to enable the students to:

- continue their education throughout their life;
- be competitive among their peers from other countries;
- succeeded at the workforce market;
- be active citizens of the global world.

At national level, it leads to:

- low compatibility of the economy and workforce productivity;
- vulnerability in case of financial and economic crisis – growth of the group at risk of poverty and exclusion;
- substantial load on the system of social support.

Discussion

The issue about human resources in the educational system usually concerns the issue of quality. Teachers play crucial role not only in ensuring the quality of the educational process, but also in student lifelong learning.

The national educational priorities have to comply with the Preschool and School Education Act (2016) and the Higher Education Act. The intersection is the introduction of the subject “Civic Education” in the system of secondary education. It is imperative courses on inclusive education to be introduced in higher education system. Department of Ethnology, Faculty of History, Sofia University “St. Kliment Ohridski” is the only academic department which has introduced such lectures.

The National Council for Collaboration on Ethnicity and Integration with the Council of Ministers developed a National Strategy for Integration of Ethnic Communities and Groups at Risk, focused on the Roma, in 2011/2012 (for the period 2012 – 2020). This Strat-

Избрано

egy is a political framework document, stating the guidelines for realization of the policy for social inclusion of Roma and other ethnic communities and groups, who live in similar conditions in Bulgarian society, as well as for coordinating the actions of the government institutions, regional and local authorities and civil organizations for its realization. A national action plan with priority field Education was developed accordingly. The Strategy complies with the principles of the EU political framework on human rights protection, for following the principle of guarantee of equal opportunities for all citizens and prevention of discrimination based on differences, including ethnic origin – Racial Equality Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin; Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation, etc.

It is based on the following concepts regarding social inclusion:

- Joint activity on both minority and majority side towards overcoming the dominating model of general ethnic individual;
- Ensuring the right of non-discrimination for each individual;
- Overcoming the ethnic stereotypes and prejudices through positive representation of the minority groups towards sustainable change in inter-group relations and in current attitudes and values;
- Overcoming ethnic-based inequality for individual opportunities for education, work, residence, living conditions, health, participation in civic structures and political life.

Пълния текст четете в сп. „Стратегии на образователната и научната политика“; кн. 6, 2016 г.